

European Policy Institute, Skopje • Институт за европска политика - Скопје

Примено: 22-09-2012			
Орг.единица	Број	Прилог	Вредност
43-	6026/1		
Институт за европска политика - Скопје			Штуп

Предлог политики

Институт за европска политика

Име на организацијата: *Институт за европска политика,*

Адреса на организацијата: *Антоние Грубишиќ 2/2, 1000 Скопје, Република Македонија*

Авторите на документот или предлогот: *Институт за европска политика*

1. Профил на организација и пристап

Институтот за Европска политика внимателно ја разгледа програмата на Владата како и стратешките приоритети и приоритетни цели за кои се однесуваат на наредниот период. Оттаму, во понатамошниот текст даваме предлози за политики кои се однесуваат на конкретни законски одредби и кои се во служба на остварување на целите и стратешките определби на Владата – меѓудругото влез во НАТО и Европската Унија, што подразбира и усогласување на домашните политики, практики и законски одредби со меѓународните стандарди.

ЕПИ работи низ четири програми: 1. Следење и застапување на пристапот во ЕУ, 2. Демократија и владеењето на правото, 3. *Acquis na EU* и секторски политики и 4. Следење на ИПА. Имплементирајќи проекти во однос на различните аспекти на агендата на ЕУ, ЕПИ е признаена од засегнатите страни како центар на експертиза за пристапот во ЕУ. Портфолиото и партнерствата на ЕПИ пополнија јаз во овие области во Македонија а и во регионални рамки. На регионално ниво, ЕПИ успеа да ја реализира својата експертиза преку вмрежување (регионална мрежа на парламентарни комисии за прашања поврзани со ЕУ, Think for Europe Network - TEN¹, WB6 Advocacy Group²), во областа на ИПА фондовите, како и јавната политика и реформата на јавната администрација .

Поконкретно, ЕПИ има ефективно влијание на теренот во областа на Поглавјето 23 од законодавството на ЕУ преку мрежата што ја воспостави - Мрежата 23. Мрежата 23 +³, како продолжение на проектот, ефикасно го зајакнуваше влијанието на граѓанското општество во земјата преку нивно активно вклучување во политиките поврзани со јавната политика и *acquis na EU*. ЕПИ исто така има големо влијание во областа на човековите права - во еден од проектите што ЕПИ во моментов го спроведува се фокусираме на ромските повратници баратели на азил. Што се однесува до следењето на реформите во судството и јавната администрација ЕПИ веќе објави мислења за стратегијата за РЈА⁴ како и за реформите во правосудството⁵. Во однос на процесот на дисеминација и споделување на најдобрите практики на регионално ниво, можеме да додадеме дека ЕПИ е исто така член на TEN (Think for Europe Network), која е регионална мрежа на организации на тинк-тенк организации, која беше формирана поради слабата

¹ <http://ten.europeanpolicy.org/>

² <http://wb6.info/>

³ http://epi.org.mk/projects_mk.php?prog_id=19

⁴ http://epi.org.mk/docs/EPI_Mislenje_SRJA_2017.pdf

⁵ http://epi.org.mk/docs/EPI_StrategijaPravosudstvo_public.pdf

регионална соработка во процесот на истражување на политиките поврзани со ЕУ. ЕПИ, исто така, воспостави регионална мрежа на организации од Западниот Балкан (ВЕБЕР⁶) кои работат во областа на РЈА (Реформа на јавната администрација). Целокупната цел на ВЕБЕР е да ја зголеми релевантноста, учеството и капацитетот на организациите на граѓанското општество и медиумите на Западен Балкан да се залагаат и да влијаат на дизајнот и спроведувањето на реформата на јавната администрација, меѓудругото и преку зајакнување на локалните невладини актери за зајакнување на партиципативната демократија на национално и локално ниво.

Следејќи ја структурата на програмата на Владата 2017- 2020, предлозите се однесуваат на следните сектори и области:

- Социјална заштита
- Градиме едно општество за сите
- Пристап до правдата
- Институции во служба на граѓаните - Јавна администрација како сервис

Сите предлози во понатамошниот текст се базираат на веќе спроведени анализи и истражувања од страна на Институтот за европска политика во рамки на успешно спроведени проекти.

2. Социјална заштита

2.1. Препораки за “функционална мрежа на институции за социјална заштита”

Во програмата на Владата се наведува дека “ќе се воспостави функционална мрежа на институции за социјална заштита блиски до граѓаните и соодветни на нивните потреби, при што дел од надлежноста ќе се префрли на локалната самоуправа која е поблиска до нив и побрзо се прилагодува на потребите. Мрежата ќе опфаќа социјални услуги за поддршка и палијативна грижа за стари лица, центри за нега, грижа и вклученост, центри за лица со попреченост, заедници за домување на лица со попреченост над 26 години, услуги за заштита од родово базирано насилство и услуги за заштита на други групи на граѓани кои имаат потреба, а кои се во некој социјален ризик.”

Препораки на ЕПИ на база на спроведени истражувања⁷:

МИНИСТЕРСТВО ЗА ТРУД И СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА

- Да го предводи процесот на изработка на анализата и процесот на ревидирање на законската и рамката за применети политики. Во рамки на ова, потребно е:
- Зголемување на паричниот надоместок за туѓа нега.
- Ревидирање на документите кои се потребни за остварување на ова право, како и да се врати товарот за плаќањето на истите на државата.

⁶ http://epi.org.mk/projects_mk.php?prog_id=22

⁷ Во поглед на воспоставувањето на функционална мрежа на институции за социјална заштита како и нивно зајакнување, на база на еден од спроведените проекти на ЕПИ: Нега за Негувател(к)ите: Анализа на политиките за неформална нега во Македонија и Босна и Херцеговина, истражувачите по спроведените анализи дојдоа до препораките и заклучоците кои можат да се погледат на следниот линк: http://epi.org.mk/projects_mk.php?prog_id=28

- Поместување од медицинскиот кон социјалниот модел на разбирање на попреченоста, во согласност со обврските по Меѓународната конвенција за права на лицата со попреченост.
- Ревидирање на поставениот лимит на месечни приходи за остварување на право на паричен надоместок за помош и нега од друго лице. Да се ревидира и начинот на пресметување на приходите (исклучување од пресметката на средствата за задоволување на конкретна социјална потреба) и временскиот период за проценката (од една година на последните три месеци).
- Воведување мерка помош од страна на формални негувателки и негуватели за време на претпладневните саати и да се зголеми мрежата на дневни центри.
- Воведување “периоди за оддишка” (respite care) со користење на соодветни споредбени практики од други Европски земји.
- Воведување можност за стекнување со пензиско и здравствено осигурување за негувателките и негувателите, како и право на годишен одмор.

Следење на спроведувањето на законите во практиката, вклучително и преку идентификување и анализа на препреки и препораки за нивно надминување.

Користење на потенцијалот и знаењето од локалното ниво, особено од центрите за социјална заштита

ЦЕНТРИ ЗА СОЦИЈАЛНА РАБОТА

- Преземање на клучна теренска улога при правењето на сеопфатната анализа, особено во делот на спроведување на проценка на потребите на лицата што имаат потреба од нега и на лицата што пружаат нега.
- Реорганизирање на услугите и сервисите врз основа на потребите и очекувањата на неформалните негувателки и негуватели и на лицата што имаат потреба од нега.
- Спроведување активности за информирање на неформалните негувателки и негуватели и на лицата што имаат потреба од нега за постојните мерки и сервиси, заедно со центрите за давање помош во домашни услови.
- Дизајнирање курикулум и тренинг програма за пружање нега во домашни услови за неформалните негувателки и негуватели, а како според наодите од анализата.

ЦЕНТРИ ЗА ДАВАЊЕ ПОМОШ ВО ДОМАШНИ УСЛОВИ

- Разгледување на минатите искуства со патронажните тимови и со руралните доктори, заедно со Министерството за здравство, и оттаму дизајнирање на мерки за обезбедување на нега од медицински лица во домашни услови (со фокус на опсег и квалитет). Дополнително, да се разгледаат можностите за адаптирање на “Мој термин” кон потребите на негувателките и негувателите со цел да се адаптира на непредвидливата природа на обврските околу давањето нега.
- Подобрвање на пристапот и квалитетот на услугите на локално ниво и јакнење на нивните капацитети, вклучително и преку прилагодување кон современите текови на

живот и преку користење на предностите од современите технологии и социјалните мрежи за постигнување на целите на долготрајната нега.

ЗАВОД ЗА СОЦИЈАЛНИ ДЕЈНОСТИ

- Изготвување на посебна програма во согласност со наодите од сеопфатната анализа и спроведена анализа на компаративни искуства, како и кодекс на однесување и работа, и модули за обука. Во рамки на ова, да ги утврдат точките за потреба од меѓу-ресорска соработка, особено со Министерството за здравство, па со заеднички напори да се заврши оваа активност; и
- Огласување на обуките и регрутира лицата, во соработка со локалните центри за социјална работа.

2.2. Општи препораки за правата на негувателките и негувателите – семеен социјален работник

Во програмата на Владата се наведува дека Владата “ќе го постави системот на 8 регионални агенции за исплата на материјалните права од системот на социјална заштита. Воедно, ќе се воведува принципот на семеен социјален работник, близок со граѓаните кој работи на превенција и интервенција.” Дополнително се вели: “Со законски измени ќе се обезбеди скратеното работно време за родителите на деца со попреченост да продолжи и после 26 години.” и “Обезбедување на правото на посебен додаток до 26 година по автоматизам да премине во право на помош и нега од друго лице, што иако е предвидено во Законот за социјална заштита, во пракса не функционира.”.

Препораки на ЕПИ на база на спроведени истражувања⁸:

- Изработка на сеопфатна анализа за утврдување на бројот, профилот, проблемите, потребите и очекувањата на неформалните негувателки и негуватели.
- Воспоставување сеопфатен и одржлив систем за долготрајна нега, врз основа на оваа анализа, кој ќе го препознае и вреднува придонесот и значењето на неформалните негувателки и негуватели во грижата за лицата што имаат долготрајна потреба од нега, и ќе обезбеди воведување на нови или прилагодување на постојните мерки.
- Почитување на принципот на еднаквост и недискриминација за негувателките и негувателите.
- Зголемување на видливоста и информираноста за активностите во врска со долготрајната нега.
- Зголемување на информираноста за можностите кои ги нуди постојниот систем.

⁸Во поглед на воспоставувањето на функционална мрежа на институции за социјална заштита како и нивно зајакнување, на база на еден од спроведените проекти на ЕПИ: Нега за Негувател(к)ите: Анализа на политиките за неформална нега во Македонија и Босна и Херцеговина, истражувачите по спроведените анализи дојдоа до препораките и заклучоците кои можат да се погледат на следниот линк: http://epi.org.mk/projects_mk.php?prog_id=28

2.3 Препораки за домовите за стари лица

Во поглед на негата за изнемоштени стари лица се истакнува дека: “Ќе се модернизираат здравствените и **службите за нега на стари, изнемоштени и болни лица** во поглед на подобрување на нивната пристапност, квалитетен одговор на новите и конкретни потреби на жените и мажите. Ќе воведеме субвенционирање на сместување во старски домови за пензионерите со ниски примања, без поддршка од семејството и без сопствен имот.”

Препораки на ЕПИ на база на спроведени истражувања⁹

- Во соработка со МТСП и други релевантни институции, да учествуваат во развивањето и спроведувањето на обуки за стари лица, организираат континуирана едукација на своите вработени, развијат протоколи за стандардизација на домови за постари лица и отворат онлајн инфоцентар за постари лица

2.4 Општи препораки за лицата со попреченост

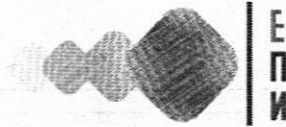
“Владата на Република Македонија ќе го подобри системот на заштита на **лицата со посебни потреби**, по широки консултации со невладините и професионални организации.”

Препораки на ЕПИ на база на спроведени истражувања¹⁰:

- Подобрување на достапноста и пристапноста на транспортот во руралните области, како и да се обезбеди бесплатен јавен транспорт за лицата со попреченост како и за нивните старател(к)и/неговател(к)и;
- Подобрување на физичката и сензорната пристапност за лицата со попреченост и да се обезбеди разумно прилагодување;
- Стимулирање на мерки за образование (целосни стипендии) за деца од непривилегирани семејства, да се охрабри доживотно учење и учењето занаети за лица со социјален ризик и социјални потреби;
- Да се поттикнува разбирањето и прифаќањето и делува кон намалување на стигматизацијата на попреченоста, самохраните родители (а особено самохраните мајки), жените што преживеале семејно насилство, трансродните лица, сексуалните работнички и работници, бездомни лица;
- Зајакнување на капацитетите на вработените во социјалните служби за работа со различни групи непривилегирани лица преку обуки за сензибилизација;
- Обезбедување на дополнителни услуги за самохраните родители и родителки и старатели и старателки на лица со попреченост, како, на пример, услуги за домашна нега, дневни центри на локално ниво, проширени услуги на дневните центри;
- Подобрување на мерките за вработување на лицата со попреченост.

⁹Нашите препораки во оваа област на база на спроведеното истражување “(Не)еднаквостите во социјалната заштита: анализа на повеќе нивоа за интерсекционалноста во давањето социјална помош - Компаративна студија”
http://epi.org.mk/projects_mk.php?prog_id=14

¹⁰ Ibid

2.5 Општи препораки за социјална помош

Препораки на ЕПИ на база на спроведени истражувања¹¹:

- Зголемување на износот на социјалната помош за да овозможи подобар квалитет на живот;
- Поврзување на месечната парична помош со месечната вредност на потрошувачката кошничка;
- Поедноставни и поефтини постапки за добивање социјална заштита и да се ублажат барањата за нејзино продолжување;
- Отстранување на постојните препреки за економско активирање на лицата што примаат социјална помош, особено на оние кои примаат постојана парична помош;
- Спроведување на мерки за подобрување на процесот на идентификување на лицата што имаат потреба од социјална заштита, како и за подобро таргетирање на политиките, а со тоа и помошта и мерките;
- Обезбедување на основни услови за домување но и засолништа за бездомни лица, што е особено потребно во зимскиот период.

3. Градиме едно општество за сите

3.1. Препораки во однос на правната рамка и нејзината примена во однос на Ромите од страна на службените лица

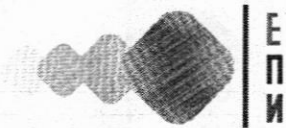
Во поглед на интеграцијата на сите граѓани во Република Македонија како и антидискриминацијата, во програмата на Владата стои: “Владата ќе води политика со која Македонија ќе се гради како граѓанска држава на сите што живеат во неа: Македонци, Албанци, Турци, Срби, Власи, **Роми**, Бошњаци и сите други помали заедници. Ќе градиме мултикултурно општество во насока на поголема интеркултурна комуникација и градење дух на почитување и културен плурализам. Ќе работиме врз намалувањето на етничките, социјалните и економските разлики помеѓу заедниците преку **проекти со интеграциски цели и преку инвестирање во непристрасна држава.**”

Препораки на ЕПИ на база на спроведени истражувања¹²

- Воведување правна основа за донесување писмена одлука со образложение и правна поука при случаи кога граничната полиција нема да дозволи излез од државата;
- Промена на Законот за полицијата во насока на обезбедување задолжително носење идентификација со име и презиме на секое овластено службено лице;
- Обезбедување ефикасна истрага во случаи на наводна расна дискриминација и расно мотивирано противправно постапување на полицијата од страна на Секторот за

¹¹ Ibid

¹² Проектот “Справување со препреките за излез - Ромите на македонските граници” даде придонес во поимањето на проблемот со миграцијата на Ромите и забраната да се помине границата како последица на визната либерализација, предлагање активности и јавни политики за отфрлање на пречките во однос на патувањето на Ромите; застапување за промена на практиката за враќање на Ромите од Македонија од граница. http://epi.org.mk/docs/Osnovna%20studija_Romite%20na%20makedonskite%20granici.pdf

внатрешна контрола и професионални стандарди при Министерството за внатрешни работи, како и Јавното обвинителство.

3.2. Препораки во поглед на едукацијата и јавното информирање:

“Ќе поттикнеме и други програмски содржини во кои ќе бидат вклучени претставници на сите заедници коишто живеат во државата. На овој начин уште повеќе ќе го поддржиме јавниот дијалог за сите горливи теми и проблеми кои ги притискаат луѓето. Ќе настојваме во оваа активност со своите креативни и политички потенцијали целосно да се вклучи и граѓанскиот сектор и невладините организации во Македонија.”

Препораки на ЕПИ на база на спроведени истражувања¹³:

- Едукација на граничната полиција како и Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди за принципот на недискриминација и негова примена;
- Подигнување на свеста за прашањето на дискриминација на Ромите на граничните премини преку организирање надзорна расправа во Собранието на Република Македонија;
- Претставниците на извршната власт во јавни настапи да се воздржат од претставување на Ромите како (потенцијални) баратели на азил.
- Едукација и подигнување на свеста кај ромската заедница за нивните граѓански права, вклучително и во случаи кога им е оневозможен излез надвор од границите на Република Македонија.

4. Пристап до правдата

4.1. Препораки за транспарентноста на Судскиот Совет

Во програмата на Владата е истакнато дека “Владата на Република Македонија до Собранието ќе предложи законски измени за зголемување на транспарентноста во работата на Судскиот совет, заради негова поголема професионалност, независност и совесност во работата”.

Препораки на ЕПИ на база на спроведени истражувања¹⁴

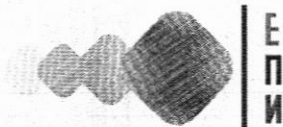
- Отвореност на Судскиот совет кон стручната јавност и јавно објавување на сите стратешки одлуки и внатрешни акти поврзани со независноста и непристрасноста на судството.¹⁵
- Судскиот совет на РМ на транспарентен начин да воспостави постапки за редовна контрола на системот за доделување предмети (АКМИС).

4.2. Препораки за транспарентноста на судството

¹³Ibid

¹⁴ http://epi.org.mk/docs/EPI_StrategijaPravosudstvo_public.pdf

¹⁵ http://www.epi.org.mk/docs/lzvestaj_mk.pdf

“Владата на Република Македонија ќе работи на создавање услови за **независно, департизирано и ефикасно судство** со цел правдата да биде достапна до сите.”

Препораки на ЕПИ на база на спроведени истражувања¹⁶

- Да преиспитаат дали „деловната тајна“ треба да остане основ за исклучување на јавноста во кривичната постапка;
- Да преиспитаат дали „неодржувањето на редот“ може да остане основ за исклучување на јавноста во парничната постапка;
- Да преиспитаат одредбата за достапност на пресудите од член 126 од ЗКП, односно да се овозможи и пресуди во случаи каде е исклучена јавноста да бидат достапни со ограничено или без образложение;
- Да предвидат во ЗКП задолжително известување на јавноста кога е распишана потерница во одредени случаи, како на пр. носители на јавни функции;
- Да донесат измени согласно кои определувањето на нивоата и пристапот до судската праска да биде акт донесен на општа седница на Врховниот суд на РМ, а по поединечните барања да одлучува одреден совет на Врховниот суд;
- Да го изменат член 13 од ЗУДПС во смисла правото на добивање на пресуда да биде врзано за јавно изречената пресуда, а не со нејзиното објавување на веб страната;
- Да го изменат Упатството за начинот на објавување и пребарување на судските одлуки на веб страницата на судот со цел органите на државна управа и јавните институции да не се анонимизираат, односно тоа да е само во случаите кога се работи за државна тајна;
- Да го преиспитаат начинот на објава на пресудите, односно дали за одредени предмети да се објавуваат само кратки резимеа, а заинтересираната јавност слободно да може да добие копија од целата одлука;
- Да донесат нормативни измени со што ќе се прошири кругот на лица кои имаат пристап до списите на архивираните предмети.

4.3. Препораки за реформа на Академијата за судии и јавни обвинители

Во програмата на Владата стои дека “Владата ќе донесе законски измени за реформа на Академијата за судии и јавни обвинители”.

Препораки на ЕПИ на база на спроведени истражувања:

- Во програмите на АСЈО да се вметне модул за задолжителна обука за правото на толкување и преведување во кривичната постапка преку кој судиите и јавните обвинители ќе се стекнат со соодветни знаења за особеностите при комуникација со помош на толкувач.

¹⁶ Насоките во прилог се дел од краткиот документ за јавна политика, насловен „Транспарентност и отвореност: осовременување на судскиот систем во Република Македонија“, Д-р Љубица Карамнанди, Мрежа 23, август 2017 (сè уште не е објавен), достапен на [ваше барање](#).

4.4. Препораки за законски измени на Законот за судска служба и Законот за одредување на видот и одмерувањето на казната

Препораки на ЕПИ на база на спроведени истражувања

- Се препорачува поставување на лица преку мобилност во судската администрација без соодветни квалификации; да се воспостават строги критериуми за судски администратори: да се воведат задолжителни обуки за судската администрација и да се остручат и промовираат обучувачи од редот на искусните судски администратори со стручно знаење и интегритет; да се преиспитаат законските решенија за платите на судската администрација.¹⁷
- Укинување на Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната, како закон кој содржи парадоксални и неодржливи решенија – особено во пределот на висината на казната на Совет за превенција против малолетничка деликвенција.¹⁸

4.5. Препораки за уставни реформи на Судскиот совет

Во програмата на Владата стои: “за уставни реформи на Судскиот совет, како и за измени на Законот на судови заради воведување јасни критериуми за избор, напредување и разрешување на судиите. Сметаме дека квалитетот и ефикасноста на судиите ќе се мерат објективно, според бројот на решени предмети, бројот на обжалени пресуди, бројот на потврдени пресуди, причините за укинување на пресудите и времетраењето на судските постапки. Покрај тоа, критериумите за оценка на квалитетот на судиите ќе бидат насочени кон оценување на клучни вештини за професијата, како на пример правна логика, организациски вештини, учество во обуки, специјализација, образложеност на пресуди и сл”.

Препораки на ЕПИ на база на спроведени истражувања

- Преиспитување на моделот на избор и членување во Судскиот совет. Во оваа насока, да се разгледаат опциите судиите од составот на Судскиот совет да не бидат целосно ангажирани професионално во судскиот совет, туку да ја вршат и својата судиска функција, така што не би се одвојувале од својата професија.
- Изборот на членови на Судскиот совет од редот на “истакнатите правници” да се подложи на построги критериуми – формално дефинирани, но и преку механизми на верификација од страна на пошироката јавност.
- Преиспитување на изборот и напредувањето на судии. Изборот и назначувањето судии и претседатели на судови, без притоа да бидат исполнети условите, придонесува кон перцепција за зголемена политизација, како и за понатамошна недоверба кон оваа институција како кај судиите, така и кај пошироката јавност.

¹⁷ Препорака е дадена и во рамки на проектот Мрежа 23+, Извештај во сенка за Поглавјето 23, мај 2016, http://www.epi.org.mk/docs/Izvestaj_mk.pdf и проектот Judgement http://epi.org.mk/docs/Mkd-%20Policy%20Brief_JIE%202020.pdf

¹⁸ На исто рамниште е и анализа на примената на Законот за одредување на видот и одредување на висината на казната на Совет за превенција против малолетничка деликвенција, јули 2017, анализа изработена во рамки на проектот Мрежа 23+ http://www.merc.org.mk/Files/Write/00001/Files/Network23/studies/Analiza_Primena-na-ZOVOKV_SPPMD-Juni-2017.pdf

Изборот треба да биде транспарентен и предмет на јавен надзор со цел запазување на начелата на професионалност и одговорност. Треба да се обезбеди право на приговор на судиите кои не се избрани/унапредени и да се воспостави соодветна транспарентна постапка за решавање по ваквите приговори.¹⁹

- Законски гаранции и механизми за заштита на независноста и јакнење на интегритетот на судиите, како и мерки на поддршка на професионалното здружување и заеднички активности на судиите за промоција на интегритетот на судската професија.
- Отстранување на можните пропусти во законските решенија кои овозможуваат манипулација со мобилноста на судиите за остварување влијание врз одредени предмети.
- Укинување на Советот за утврдување на факти и покренување на постапка за утврдување на одговорност.²⁰
- Определување на надлежностите на Судскиот совет на РМ да води постапка за одговорност на судиите, со обезбедување на неопходните гаранции во постапката согласно меѓународните стандарди и препораките од извештајот на Греко и Венецијанската комисија.
- Прецизно дефинирање на основите за разрешување на судиите.²¹
- Дополнување на условите за избор на претседател на суд со критериуми за способности за раководење и ниво на интегритет.²²

4.6. Препораки за темелни реформи во Јавното обвинителство

Препораки на ЕПИ на база на спроведени истражувања

- Зголемување на транспарентноста во работата на Советот на Јавни обвинители со преку редовно објавување на седниците и одлуките на веб-страницата
- Зајакнување на веќе воспоставените критериуми за назначување на членови во Советот на јавните обвинители од страна на Собранието (четири членови) од редот на „истакнатите правници“²³

5. Човекови права

5.1. Препораки во однос на притворот

Во програмата на Владата стои “Заради имплементирање на европските стандарди за човекови права и ефикасна заштита на човековите права, Владата на Република Македонија ќе: отвори расправа за уставни измени и ќе побараме поддршка за уставно ограничување на траењето на

¹⁹ http://epi.org.mk/docs/1.%20Izvestajot%20na%20Pribe%20dve%20godini%20potoa_MK.pdf

²⁰ http://www.epi.org.mk/docs/Izvestaj_mk.pdf

²¹ http://epi.org.mk/docs/Mkd-%20Policy%20Brief_JIE%202020.pdf и http://www.epi.org.mk/docs/Izvestaj_mk.pdf

²² http://epi.org.mk/docs/Mkd-%20Policy%20Brief_JIE%202020.pdf

²³ http://epi.org.mk/docs/Predlog%20IDR_2017.pdf

притворот, како и за зајакнување на законските основи и механизмите за контрола на основаноста на лишувањето од слобода и користењето на мерката притвор.”

Препораки на ЕПИ на база на спроведени истражувања

- Усвојување одредба во националното законодавство преку која полицијата би била обврзана на лицето кое е уапсено или притворено да му обезбедат пристап до списите што се сметаат суштествени за ефективно оспорување на законитоста на апсењето или притворањето.²⁴
- усвојување одредба во националното законодавство преку која правото на пристап до адвокат ќе се однесува и на лицата што не се осомничени или не се обвинети, но во текот на постапката на испитувањето од страна на полицијата ќе се стекнат со таков статус, како и одредби преку кои ќе се предвиди посебен однос кон потребите на ранливите осомничени и обвинети при остварување на правата во текот на кривичната постапка;
- Во македонското законодавство потребно е да се воведат институтот „Писмо за правата“ што на осомничените и обвинети лица ќе им биде врачено на писмено, навремено, на едноставен јазик и разбирлив јазик, по што ќе им се даде можност да го прочитаат или зачуваат кај себе за време на нивното лишување од слобода. Покрај известување за основните права, писмото треба да содржи и информација за максималниот број часови или денови за време на кои осомниченото или обвинето лице може да биде лишено од слобода пред да биде изведено пред суд, за можноста да се оспори законитоста на апсењето, начинот на преиспитување на приведувањето, односно притворањето и можноста за поднесување барање за условно ослободување.²⁵
- Во националното законодавство не постои изречна одредба преку која би било предвидено дека правото на пристап до адвокат се однесува и на лицата што не се осомничени или обвинети, но во текот на постапката на испитувањето од страна на полицијата ќе се стекнат со таков статус, во смисла на Директивата 2013/48/EU. Дополнително, не е предвиден посебен однос кон потребите на ранливите осомничени и обвинети при остварување на правата гарантирани со директивата.²⁶

5.2. Препораки во однос на мерките за антидискриминација

Во програмата на Владата стои: “Владата ќе предложи законски измени за реформа на Комисијата за заштита од дискриминација, која ќе прерасне во независно, стручно тело со зголемени надлежности, составено од лица кои се вистински посветени на заштитата на ова човеково право.”

Препораки на ЕПИ на база на спроведени истражувања

²⁴ Правосудство и темелните права во Република Македонија, Мрежа 23, 2015 год http://epi.org.mk/docs/Analiza_Mreza.pdf

²⁴ Ibid

²⁵ Правосудство и темелни права во Република Македонија, Мрежа 23, 2015 година http://epi.org.mk/docs/Analiza_Mreza.pdf

²⁶ Ibid

- Измени во Законот за спречување и заштита од дискриминација, особено во делот на пристапот до правда на жртвите од дискриминација, односно ослободувањето од судски трошоци за поведување на судска постапка за заштита од дискриминација, независност на Комисијата за заштита од дискриминација и вклучување на сексуалната ориентација и родовиот идентитет како основи за дискриминација.²⁷

5.3. Дополнителни препораки во областа на човековите права

Препораки на ЕПИ на база на спроведени истражувања:

- Имплементирање на Директивата на ЕУ 2012/29 за воспоставување на минимум стандарди за правата, поддршката и заштитата на жртвите на криминал.²⁸
- Зајакнување на механизмите за надворешна контрола на Министерството за внатрешни работи при ограничување на правото на мирен протест или при јавен собир, доколку е попречен од страна на полициски службеници. Воедно, да се поведуваат постапки за кривична одговорност за користење на прекумерна и несразмерна сила од страна на полициски службеници за време на протест.²⁹

6. Институции во служба на граѓаните - Јавна администрација како сервис

6.1. Препораки во однос на транспарентноста и отчетноста на јавната администрација

Во програмата на владата стои "Воспоставување Јавен регистар на администрацијата во кој ќе биде објавен вкупниот број на постојани и привремено вработени лица во јавниот сектор. Регистарот ќе биде јавно достапен и редовно ќе се ажурира. Граѓаните ќе имаат увид на сите вработени во јавната администрација, за секоја институција."

Препораки на ЕПИ на база на спроведени истражувања³⁰:

- Подготвување препораки за управување со отворените податоци, како и воспоставување минимум стандарди за централната и за локалната администрација. - Министерство за информатичко општество и администрација (МИОА).
- Преглед/ревизија на сите класифицирани информации во рамките на органите на државната управа (информации кои не се однесуваат на безбедноста на државата, но се „класифицирани како такви“ од страна на имателите на информации, со цел да се прикрие трошењето на државниот буџет). - Дирекција за класифицирани информации, ВРМ, органите на државната управа (ОДУ).
- Проширување на мандатот на Комисијата за заштита на правото за слободен пристап до информациите од јавен карактер за иницирање прекршочна постапка против имателите

²⁷ Извештај во сенка за Поглавје 23, мај 2016 http://www.epi.org.mk/docs/lzvestaj_mk.pdf

²⁸ Извештај во сенка за Поглавје 23, мај 2016 http://www.epi.org.mk/docs/lzvestaj_mk.pdf

²⁹ Правосудство и темелните права во Република Македонија, Мрежа 23, 2015 год http://epi.org.mk/docs/Analiza_Mreza.pdf

³⁰ http://epi.org.mk/docs/Predlog%20IDR_2017.pdf